DEZVOLTAREA CONSTITUȚIEI ÎN SPAȚIUL TERITORIAL AL REPUBLICII MOLDOVA

Alexandru CEMACENCO
CZU: 342.4:321.7(478) cemacenco98@gmail.com

The Constitution is the main legal source of constitutional law, because its value and importance is not limited to this role, because it is the basis of a current of thought, which emerged in the eighteenth century, and continued until the end of the twentieth century, with a relevance for both the legal and the political field. Currently, the adoption of the constitution is a major event in various areas of the state such as the political, social and legal field of social life, because it regulates the fundamental principles and rights of the state that it promotes and defends.

Introducere. Cuvântul constituție derive din limba latină, în care înseamnă „așezare cu temei", „starea unui lucru". În lupta dusă împotriva absolutismului monarhic, clasa burgheză a desemnat prin „constituție" legile care reglementau organizarea statului, limitau puterea monarhului dar îi asigurau și garantau burgheziei exercitarea drepturilor și libertăților. Abia în secolul al XVIII-lea, expresia „constituție" a fost utilizată pentru a desemna legea fundamentală a unui stat, pentru prima dată în 1787 (America) și apoi în 1791 (Franța), generalizându-se ca urmare a instaurării statului burghez în tot cursul secolului al XIX-lea.

Constituția este deci un ansamblu de norme juridice prin care clasa burgheză organizează sub o anumită formă desfășurarea relațiilor sociale [1, p. 37]. În doctrina juridică se menționează diferite etape de apariție a Constituției, dar istoria constituționalismului începe desigur cu procesul de formare a Constituției Marii Britanii și Irlandei de Nord. Constituția Marii Britanii conține acte juridice fundamentale, în următoarea ordine cronologică: Magna Carta Libertatum din 1215, Petiția drepturilor din 1628, Habeas Corpus din 1679, Bill-ul drepturilor din 1689, Actul stabilirii succesiunii la tron din 1701, Reform Act din 1832 și Actele Parlamentului din 1911, 1949 și 1958. Cele din urmă rolul și importanța Camerei Lorzilor, dar permit femeilor să fie membre ale Camerei Superioare. Odată cu secolul al XVIII-lea termenul de constituție ia amploare și astfel la 17 septembrie 1787 la Philadelphia, Statele Unite ale Americii își adoptă Constituția. În spațiul european primul stat

care și-a adoptat constituția este Franța în anul 1791, trecând de la o nouă formă de guvernământ, de la monarhia absolută la monarhia constituțională, iar puterile regelui au fost limitate datorită faptului că a fost adoptată constituția unde era consfințit și principiul separării puterilor în stat [2, p. 45]. Totuși, Constituția a cunoscut un val rapid de difuzare în lume după ce a fost adoptată în Franța în urma declanșării Revoluției Franceze din 1789. Astfel, primul val a fost determinat de evenimentele din America de Nord, de Declarația de Independență din 4 iulie 1776 și Constituția SUA de la 1787, precum și de Revoluția franceză, de Declarația franceză a drepturilor omului și cetățeanului de la 1789 și de prima Constituție franceză din 1791, care a schimbat forma de guvernământ a Franței. Al doilea val a fost determinat de revoluțiile franceze de la 1830 și 1848. Cel de-al treilea val a fost determinat de Primul Război Mondial și căderea marilor imperii și adoptarea primei Constituției socialiste. Cel de-al patrulea val a fost determinat de al Doilea Război Mondial și adoptarea constituțiilor socialiste, iar valul cinci a fost determinat de sfârșitul erei comuniste [3].

Constituția în spațiul românesc a apărut mult mai târziu decât constituțiile din țările europene. Un rol important în apariția Constituției române l-au jucat regulamentele organice din 1831 și 1832 adoptate în Principatele Române, apoi urmează declarația de la Islaz din 1848 și Statutul dezvoltător al Convenției de la Paris, iar mai apoi, Constituția din 1866. Astfel, constituția din 1866 era una democratică și a fost adoptată după modelul constituției belgiene și a acționat până în 1923 și pe teritoriul Basarabiei [4]. Constituția din 1866 a fost în vigoare până în 1923, când a fost adoptată o nouă Constituție, deoarece după încheierea Primului Război Mondial, România și-a recăpătat teritoriile ocupate de marile imperii. Astfel, Constituția din 1923 a fost considerată una dintre cele mai democratice din Europa, deoarece a consfințit drepturi și libertăți provinciilor revenite în componența României, reprezentanților acestor provincii li s-au acordat locuri în Parlament și Guvern.

Ea a fost în vigoare până în anul 1938, când regele Carol al II-lea a adoptat o nouă constituție, numită constituția carolistă, care a consfințit dictatura în România, fiind în vigoare până în anul 1940 [5].

În istoriografie se menționează că primele articole care aveau în calitate de subiect crearea Republicii Autonome Sovietice Socialiste Moldovenești pe malul stâng al Nistrului au apărut în publicațiile sovietice

până la adoptarea hotărârii privind crearea ei la sesiunea a III-a a CECU din 12 octombrie 1924. La 10 mai 1925, Congresul Sovietelor din Ucraina adoptă hotărârea de a aproba Constituția RASSM, cu o modificare care ,,excludea cuvintele de prisos din textul Constituției". Apoi au urmat Constituțiile din 1938, crearea RSSM în 1940 și adoptarea Constituției în 1941, iar ultima a fost Constituția RSSM, adoptată în 1978 [5, pp. 252-262]. După declararea independenței a Republicii Moldova în 1991, în țară s-a început o nouă formă de dezvoltare a constituționalismului. Astfel, au fost adoptate numeroase acte, inclusiv Constituția din 1994, care au contribuit semnificativ la dezvoltarea constituționalismului în Republica Moldova, inclusiv alte evenimente importante din istoria tânărului stat. Totuși, după adoptarea Constituției în 1994 până în prezent, au fost adoptate 11 legi de revizuire a constituției.

Din păcate, aceste legi nu au fost consultate cu cetățenii prin referendum, iar unele din ele sunt dubioase și dau bătăi de cap și în prezent, cum ar fi art.78 din Constituție cu privire la alegerea Președintelui Republicii Moldova, deoarece în anul 2000 s-a trecut la alegerea președintelui de către Parlament, apoi în 2016 conform hotărârii Curții Constituționale s-a trecut din nou la alegerea șefului statului de către popor.

Totuși, Republica Moldova are nevoie de o nouă Constituție, deoarece actuala Constituție și-a pierdut din supremația sa, iar unele articole din actuala constituție ar trebui reformulate și incluse în noua Constituție pentru a nu crea dispute politice pe viitor.

În concluzie, am vrea să menționăm că istoria Constituției este foarte veche, s-a difuzat rapid în lume, inclusiv în spațiul românesc, iar astăzi Republica Moldova dispune de o Constituție democratică, care se consideră a fi una din cele mai bune din Europa, dar, din păcate, nu este aplicată în mod normal, devenind inferioară clasei politice.

Ca recomandari am vrea să propunem că Republica Moldova are nevoie urgent de o nouă constituție, președintele să fie ales după modelul italian, în noua Constituție să fie consacrată limba română drept limbă de stat, stabilirea vârstei minime la funcția de deputat și primar precum și consacrarea regiunilor ca unități administrativ-teritoriale.

Referințe:

1. RUSU, I. *Drept Constituțional și Instituții Politice*. București, 2001.
2. MURARU, I., TĂNĂSESCU, E.S. *Drept constitutional și instituții politice*. București, 2008.

3. MUNTEANU, A.M. *Drept constitutional și instituții politice*. Universitatea Spiru Haret, Facultatea de Drept și Administrație Publică Craiova. București, 2014. [Accesat 29.03.2020].Disponibil:https://www.spiruharet.ro/-facultati/drept-craiova/zone/2b486e740a8fb3973e16d77ae9e69431.pdf.
4. CÂRNAȚ, T. *Drept constitutional.* Chișinău, 2004. [Accesat 20.04.2020] Disponibil: .https://elibrary.ceiti.md/files/12/Televca/Juridica/Drept%20constitutional%20Teodor%20Carnat.pdf
5. VIERIU, E., VIERIU, D. *Drept constituțional și instituții politice*. [Accesat 22.04.2020]Disponibil:.file:///C:/Users/Admin/Downloads/DREPT_CONSTITUTIONAL_SI_INSTITUTII_POLIT.pdf#page=100&zoom=100,172,312.